

תורת הבטחון

ל"ג בעומר

מדריגת הבטחון של רשב"י

הַחֶבֶד בְּתוֹךְ מַעֲרָה מִפְּנֵי הַגִּזְרָה, שֶׁסָּם לְמַד סִתְרֵי תוֹרָה אֲדוֹנָנוּ בַּר יוֹחָאי. וְשֶׁסָּם נִבְרָא מֵעֵין לֹא וְחֻרֹב לְמַאֲכָלוֹ, מִה טוֹב חֲלָקוֹ וְחִבְלוֹ אֲדוֹנָנוּ בַּר יוֹחָאי. (וְאִמְרַתְּם כֹּה לְחֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאי)

ידוע המעשה שנעשה עם רשב"י, דאיתא בגמ' (סנהד. ג. כ): "דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון, וייתיב יהודה בן גרים גבייהו. פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהן של אומה זו: תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק. נענה רשב"י ואמר: כל מה שתקנו - לא תקנו אלא לצורך עצמן, תקנו שווקין - להושיב בהן זונות, מרחצאות - לעדן בהן עצמן, גשרים - ליטול מהן מכס. הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם, ונשמעו למלכות. אמרו: יהודה שעילה - יתעלה, יוסי ששתק - יגלה לציפורי, שמעון שגינה - יהרג. אזל הוא ובריה טשו בי מדרשא. כל יומא הוה מייתי להו דביתיהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי. כי תקיף גזירתא, א"ל לבריה: נשים דעתן קלה עליהן, דילמא מצערי לה ומגליא לן. **אזלו טשו במערתא. איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא.** והווי משלחי מנייהו, והווי יתבי עד צוארייהו בחלא, כולי יומא גרסי, בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו. איתבו תריסר שני במערתא. אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר: מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזרתיה? נפקו. **חזו אינשי דקא כרבי וזרעי, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה!** כל מקום שנותנין עיניהן - מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם! הדור אזול. איתבו תריסר ירחי שתא. אמרי: משפט רשעים בגיהנם - שנים עשר חדש. יצתה בת קול ואמרה: צאו ממערתכם! נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר - הוה מסי רבי שמעון. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה", עכ"ל. הרי בשעה שהיה רשב"י ובנו נחבאו במערה, נעשה להם נס נגלה [והיה נס בתוך נס, שחרובא אינו טעון פירות עד שבעים שנה מנטיעתו, וכאן טען פירות מיד (מהרש"א)], והיה להם מה לאכול, ולשתות - מחרובא ומעין.

וכשיצא רשב"י מן המערה, כשראה בני אדם עוסקים בחיי עולם וחורשים וזורעים, אמר: "מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה". ופי' רש"י (ספ) "ועוסקין בחיי שעה - דאפשר על ידי נכרים, והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונו", עכ"ל. וציין על זה הרש"ש דרשב"י אזיל לשיטתיה במה שאמר בברכות (א. ב.) "אפשר אדם חורש כו' תורה מה תהא עליה". דאיתא שם בברכות: "תנו רבנן: ואספת דגנך, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר: לא ימוש ספר התורה הזה מפוך, יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: ואספת דגנך, **הנהג בהן מנהג דרך ארץ,** דברי רבי ישמעאל; רשב"י אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורה

בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתו נעשית על ידי אחרים, שנאמר: ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתו נעשית על ידי עצמן, שנאמר: ואספת דגנך; ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר: ועבדת את אויבך וגו'. אמר אביי: הרבה עשו כרבי ישמעאל, ועלתה בידן, כרשב"י, ולא עלתה בידן", ע"כ. הרי מבואר, דרשב"י ס"ל, דלא הותר לאדם לעסוק בעסק השתדלות, רק יעסוק בתורה, וכל מלאכתו יהא נעשה ע"י אחרים.

ועל דברי גמ' אלו אמרו כל המפרשים (בית הלוי, ר' ישראל סלנטר, נפש החיים) שאין כאן פלוגתא כלל, רק הכל תלוי במדריגת כל אחד ואחד. דמי שבטוח בה' באמת, הרי אין לו לעסוק בהשתדלות, והשי"ת יפרנסו בלי שום השתדלות. משא"כ מי שאינו בדרגה זה של בטחון, הרי מוטל עליו לעסוק בעסק השתדלות.

וחזינו מה נעשה לרשב"י על מדריגתו, שהרי כשהיה במערה, הרי נעשה לו נסים גדולים! שהשי"ת פרנסו באופן שלא היה צריך לעסוק בשום עסק בהשתדלות כלל. שנתקיים בעצמו מה שסובר, שאין לעסוק בהשתדלות. וכיון שכן, כשיצא ממערה, הרי תמה על אלו בני אדם שהיו עוסקים בהשתדלות לצורך פרנסתם, שהרי אין שום צורך כלל כשי'.

המן התחיל על ל"ג בעומר

הנה יש כמה וכמה טעמים בביאור השמחה של "ל"ג בעומר". וידוע מה שהאריכו הספרים בענין "הילולא דרשב"י". ואחד מן הטעם של השמחה של "ל"ג בעומר" כתב החתם סופר (יו"ד סי' קל"ג) על פי מה דאיתא במדרש שמיום שכלה החררה שהוציאו כלל ישראל ממצרים, הלכו ג' ימים בלא לחם, ואח"כ ירד המן. א"כ נמצא, שהיה התחלת הורדת המן ביום "ל"ג בעומר", וראוי לעשות לזה זכר טוב, עיי"ש בכל דבריו. ויש לבאר מדוע עושים יו"ט זכר למן דוקא ביום "ל"ג בעומר" שאז התחיל ירידת המן. ועוד יש לבאר, מהו הקשר בין זה להתחיל המן לירד, לשמחת היום של הילולא דרשב"י.

ועוד יש לבאר, שידוע מה שהק' האחרונים על חג הסוכות, מדוע אנו עושים יו"ט זכר לענני הכבוד, ואין עושים יו"ט לזכר הבאר של מרים, והמן. ותיירצו (מנ"ט, בני יששכר, חיד"ב) שיש חילוק גדול בין הענני הכבוד והבאר והמן, שהענני הכבוד לא היה דבר הכרחי, שהרי היה אפשרות להיות בלעד, משא"כ המן והבאר, לא היה שום אפשרות לקיים בלעד, שהרי בלי מים ומזון ימותו. וע"כ הענני הכבוד מורה על החיבה יתירה שהשי"ת אוהב עמו ישראל, וע"כ נקבע היו"ט של סוכות זכר לענני הכבוד, ולא נקבע שום יו"ט לזכר הבאר והמן, עכת"ד. וא"כ צ"ב, מדוע נקבע "ל"ג בעומר" ליו"ט לזכר ירידת המן, הרי אין לעשות זכר להמן כדברי האחרונים.

רשב"י יצא מהמערה ביום ל"ג בעומר

ונראה לבאר הענין בעזה"ת בהקדם דברי העורך השלחן (סי' ת"ג) שהארץ בענין ל"ג בעומר וכתב וז"ל, "ורגילין לקרותו הלולא דרשב"י, ובארץ ישראל מרבין בתפלה ובהדלקת נרות על קברו הקדוש, ואומרים שנסתלק ביום זה, וגם יצא מהמערה ביום זה", עכ"ל. הרי מבואר, שבימים ל"ג בעומר יצא רשב"י מאת המערה.

ונראה שיש לבאר השמחה בזה שיצא מאת המערה, שהרי רשב"י גילה לכל העולם שיתכן לזכות להיות בכלל אוכלי המן! שיתכן שהשי"ת ישלח פרנסה באופן נס נגלה, ואין שום צורך בעסק בהשתדלות. וזה היתה שיטתו כדמבואר בגמ' בברכות. וע"כ, יש לומר דאפשר דזהו הטעם מדוע אנו עושים יו"ט על זה שהתחיל המן ביום ל"ג בעומר, שהרי רשב"י גילה לנו, שירידת המן אינו רק לדור המדבר, אלא יתכן לכל אחד ואחד שיהיה בכלל אוכלי המן, אם יהיה במדריגתו, יזכה לפרנסה בלי שום השתדלות, ותהא מלכאתך נעשית ע"י אחרים.

וא"כ י"ל, דמטעם זה אנו עושים יו"ט לזכר המן, והיינו לא רק להמן שירד במדבר מ' שנה שאכלו אבותינו, שזהו דבר הכרחי ואמרו האחרונים שאין לעשות יו"ט לזה. אלא היו"ט שאנו עושים הוא על המן של היום הזה שאנו יכולים לאכול [והיינו פרנסה בלי השתדלות, כמו אוכלי המן]. וזה גילה לנו רשב"י, דכמו שהוא אכל ממש מן מן השמים, באופן נס נגלה שנעשה לו חרוב, ומעיין. כמו כן, כל מי שהוא בדרגתו של רשב"י יזכה לפרנסה באופן כזה. ועל דבר זה, שאינו דבר הכרחי כלל, שהשי"ת אינו צריך לפרנס כל אחד ואחד שהוא בדרגה זה בלי השתדלות, הוא סיבה לעשות יו"ט.

רשב"י כאדם הראשון קודם החטא

הסיבה שצריך כל אחד ואחד לעסוק בעסק השתדלות הוא מחמת חטא של אדם הראשון. כמו שכתוב בתורה שנתקלל אדם הראשון אחר החטא של העץ הדעת (בראשית ג, יט): "בזעת אפיך תאכל לחם". ויש כמה מפרשים שהאריכו שרשב"י היה במדרגת אדם הראשון קודם החטא. וביארו הפייט: "בר יוחאי ולשדה תפוחים עלית ללקט בו מרקחים, סוד תורה כציצים ופרחים, נעשה אדם נאמר בעבורך". הרי "נעשה אדם" קאי על אדם הראשון קודם החטא.

ולהורות על מדריגתו, הנה הק' המפרשים על מה דאיתא בזוהר (דברים דף ר"ב ט) שהעיד רשב"י על עצמו שמעולם לא ביטול מצות שלש סעודות בשבת. והק' הרי לא היה לו לחם לקיים סעודת שבת, א"כ האין העיד זה על עצמו.

ותי' האש"ל (מערכת ר' אבות ט"ו) שאליהו היה מביא לו פת ויין לקיים מצות סעודת שבת. וכן תי' רבי אהרן מנחם מענדל מראדזימין זצ"ל [מהיכן היה לרשב"י מצה ויין לקיים מצות ליל הסדר] (ממנו מנחם - הגדה של פסח, ה"א למחמא ע"ה) וז"ל, "נראה לומר, דהמלאכים היו מביאים לו מצות ויין על דרך נס, דהרי רשב"י היה במדריגת אדם הראשון קודם החטא, וכמו שנראה מהזוה"ק וכתבי האריז"ל, וא"כ לפ"ז י"ל דהיה אצל הרשב"י כמו שהיה אצל אדם הראשון קודם החטא דהיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין (כמ"ש סנהדרין נט, ג) ולפי זה י"ל דהיו מקיימין המצות האלו", עכ"ל. הרי מבואר שרשב"י שהיה במדריגת

אדם הראשון קודם החטא שזכה לכל צרכיו בלי שום השתדלות, כמו שלא היה סיבה לאדם הראשון קודם החטא לעסוק בהשתדלות.

לפרוק מעל צוארו עול השתדלות

ומדריגה זה, כל אחד ואחד יכול לזכות להיות כמו רשב"י. וידועים דברי הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל): "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים ... ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים לעולם", עכ"ל.

וכתב הגרי"ז (פרשת חיי שרה) בשם הגר"א שמקור דברי הרמב"ם הם מדברי הגמ' בברכות, שהוא מדריגת רשב"י. שהגם דקי"ל כדעת ר' ישמעאל "הנהג בהם מנהג דרך ארץ", מ"מ מי שנדבה רוחו לנהוג כדעת רשב"י יזכה לפרנסתו בלי שום השתדלות כלל.

לימוד מרשב"י

וזה היסוד הגדול מה שצריכין ללמוד מרשב"י, לבטוח בהשי"ת שהוא ית' יפרנס כל אחד ואחד. ואפילו מי שאינו בדרגה של רשב"י, ג"כ צריכין ללמוד רשב"י לבטוח בהשי"ת באמת בלב שלם כפי יכולתו בדרגתו.

ונסיים במה דאיתא בגמ' יומא (טו, ב): "שאלו תלמידיו את רשב"י: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשול לכם משל: למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר: שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים", ע"כ. והק' המפרשים, מהו שאלת התלמידים? הרי מקרא מלא דיבר הכתוב (שמות טו, ד) "ולקטו דבר יום ביומו למעון אנסנו הילך בתורתי אם לא". ופי' רש"י - אם ישמרו המצות התלויות בו שלא יותירו, ולא יצאו בשבת ללקוט. וביאר הרי"ף (בבין יעקב) דכוונת התלמידים לשאל לרשב"י, תינח שצוה על לקיטה שלא ילקטו בבת אחת אלא דבר יום ביומו והיותר ירום תולעים ויבאש, לנסותם הילכו בתורתו אם לא, אבל ירידת המן היה אפשר להוריד פעם אחת בשנה ויהיה על פני כל ארץ ומשם ילקט דבר יום ביומו. ועל זה השיב רשב"י, שהטעם הוא כדי לקיבלו פני אביהם שבשמים בכל יום, והיו מכוונים לבם לאביהם שבשמים שיחושו שמא אין המן יורד למחר" עכ"ל. כלומר, שאם היה המן קיים על פני אדמה מיום ליום, ולא היה ירד בכל יום, לא היו צריכין לבטוח בה' שיפרנסם בכל יום ויום, אבל כיון שהמן ירד בכל יום ויום, היו צריכין לבטוח בה' בכל יום ויום. ויש לומר על דברי גמ' אלו שרשב"י "נאה דורש ונאה מקיים"! שהרי הראה לכל העולם כולו מדת הבטחון על דרגה הגבוהה ביותר.